

Znečišťování přírodních vod II.

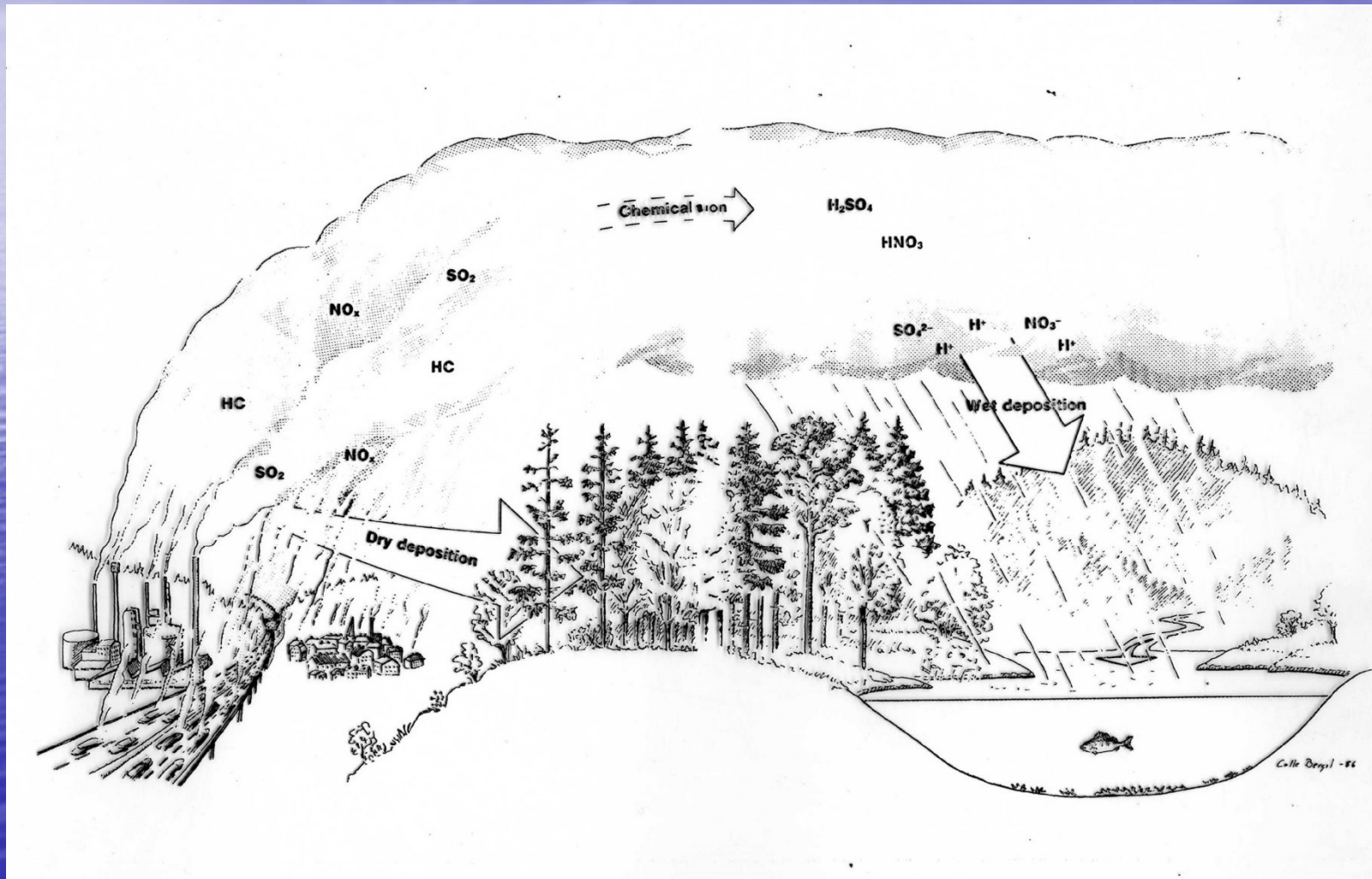
Globální znečištění

Znečišťování vod

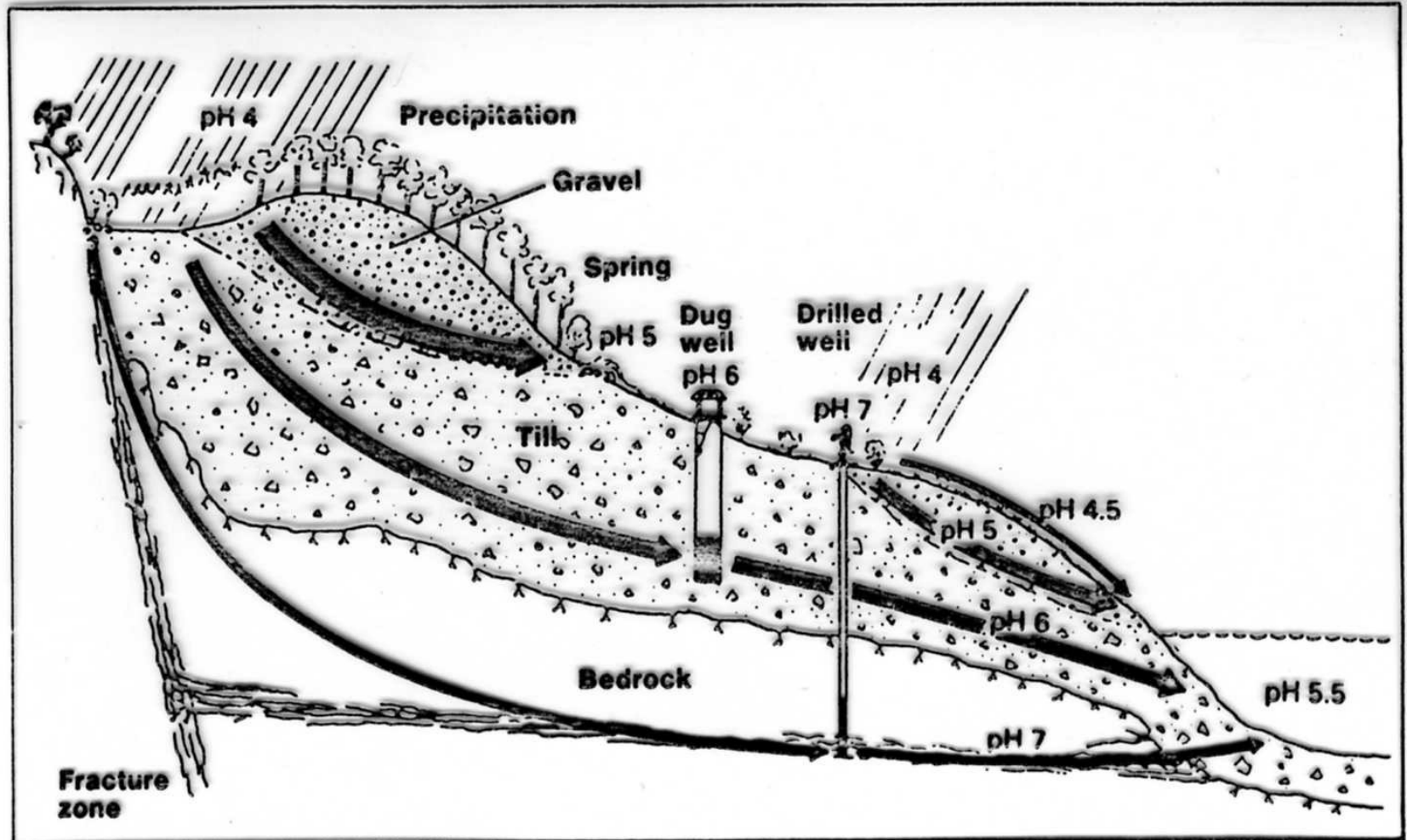
- Globální znečištění
  - Acidifikace vodních ekosystémů
  - Eutrofizace vodních ekosystémů
  - Globální oteplování
  - UV záření
  - Globální znečišťující látky a radionuklidy
- Lokální – bodové a liniové znečištění
  - Tepelné znečištění

Acidifikace vodních ekosystémů

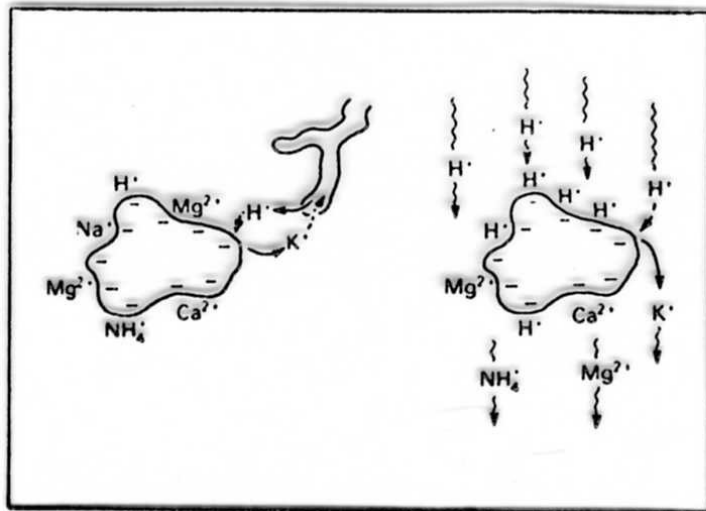
Identifikace zdrojů

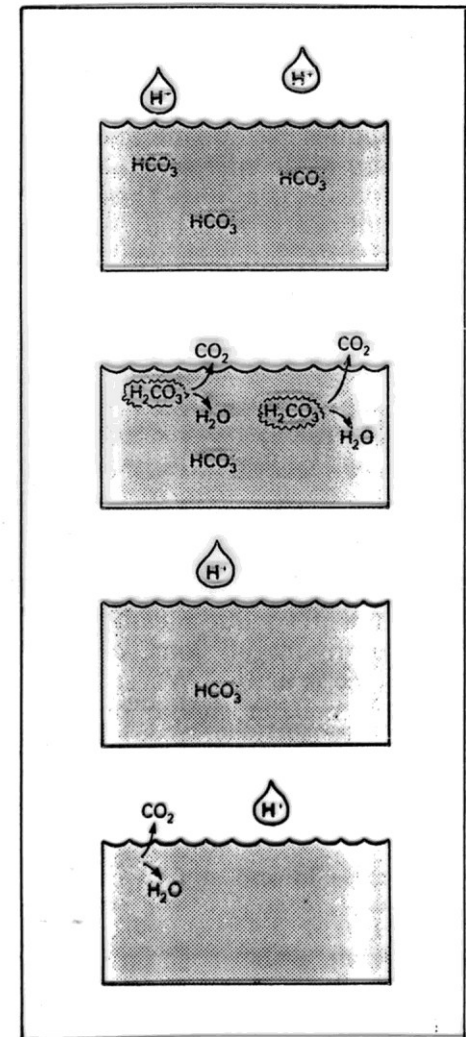
Acidifikace - procesy

Acidifikace - procesy

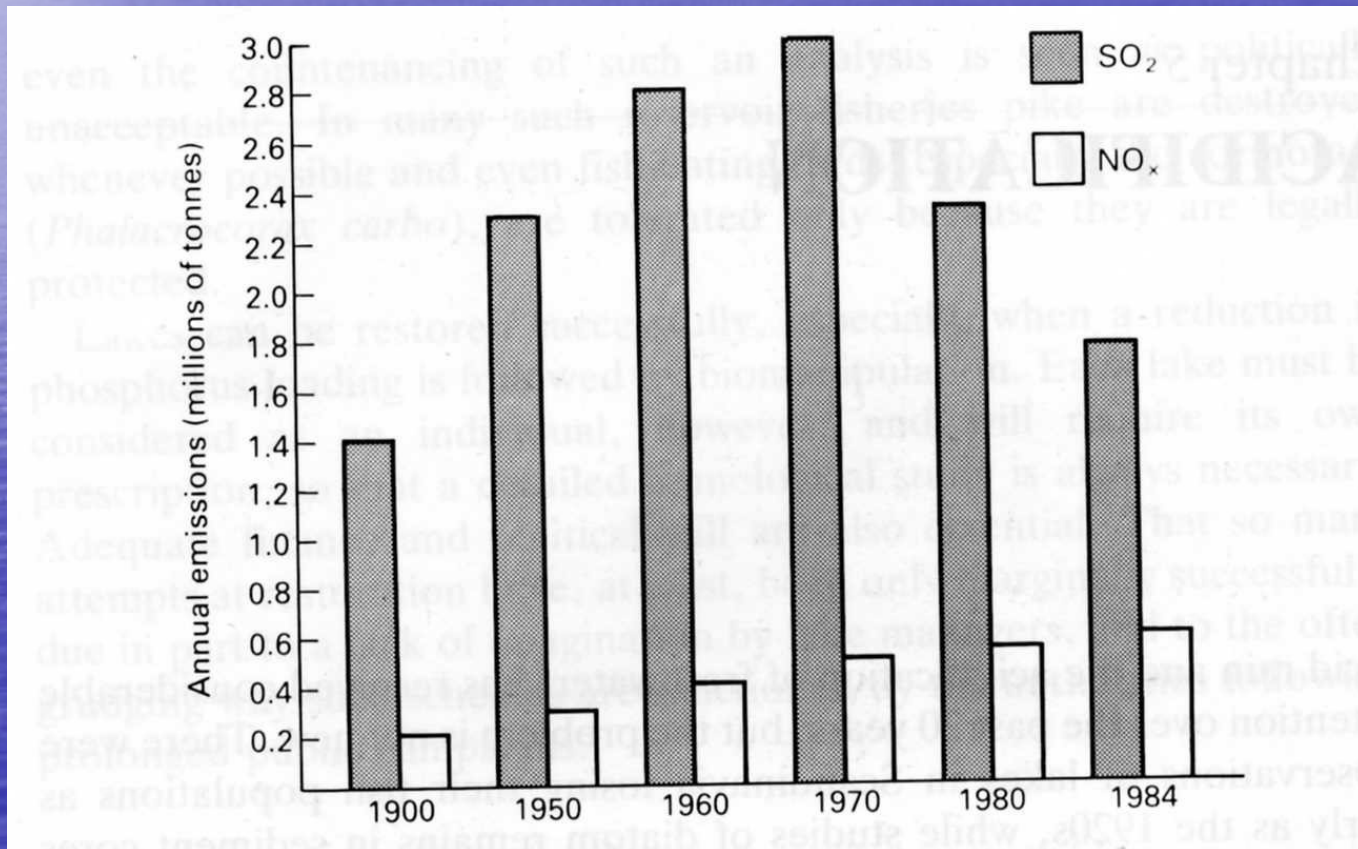

Normally great quantities of metallic ions such as calcium (Ca^+) and magnesium (Mg^{2+}) are attached to the surface of the soil particles. Incoming hydrogen ions (H^+) detach the metal ions and attach themselves to the soil particles instead. Until this happens, the soil water is relatively well protected against acidification.

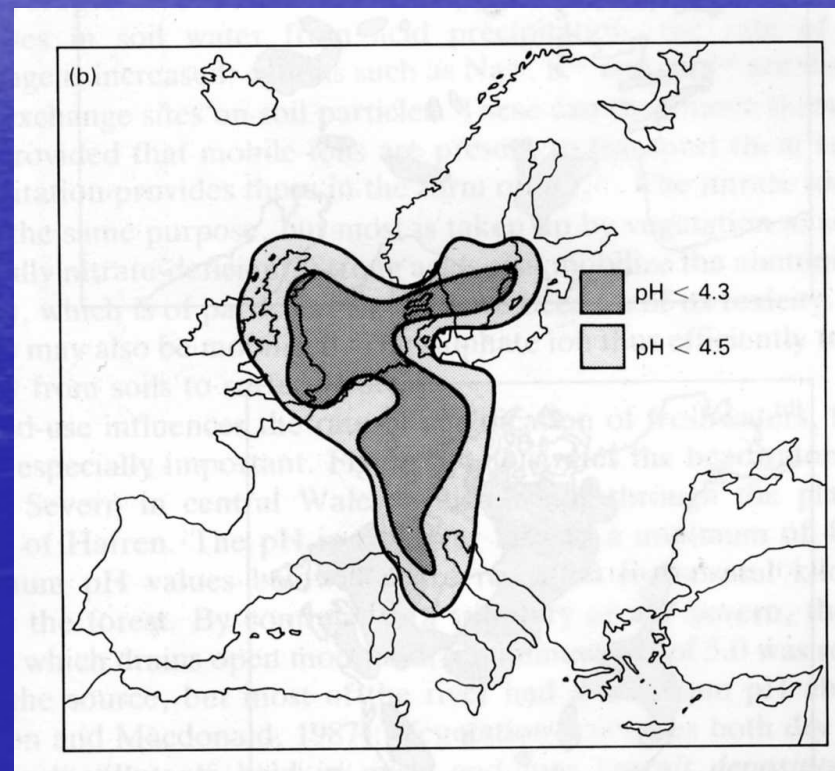
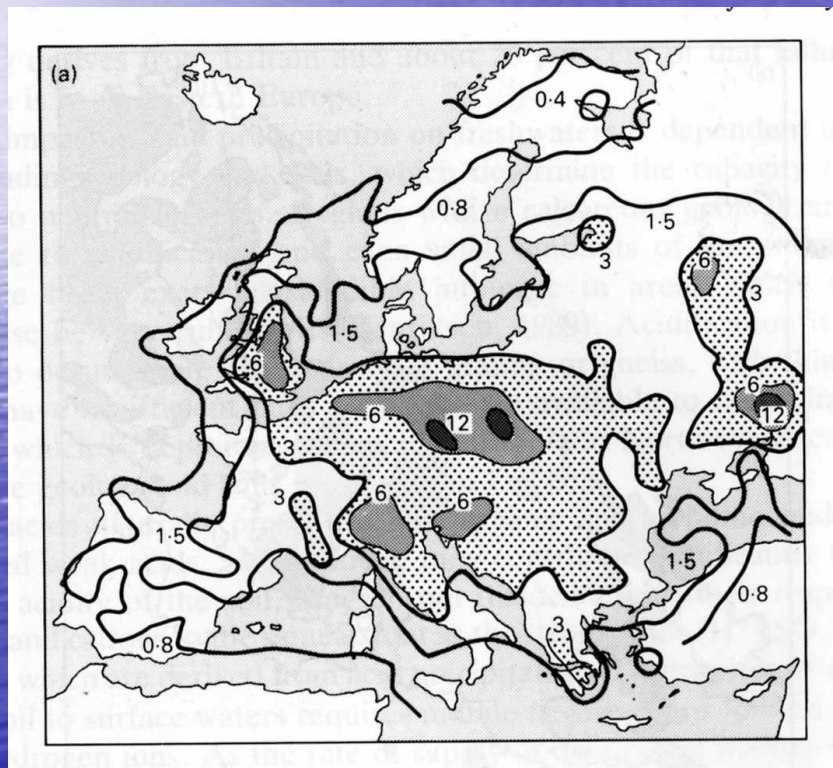

Acidification is held back by the natural buffering capacity of lake water. Inflowing hydrogen ions (H^+) react with the bicarbonate ions (HCO_3^-) of the water to form carbonic acid, which is weak and does not appreciably affect the pH value. A continued deposition of acid will however cause the water's defensive capacity to break down.

SO₂ + NO_x (N₂O, NO, NO₂)

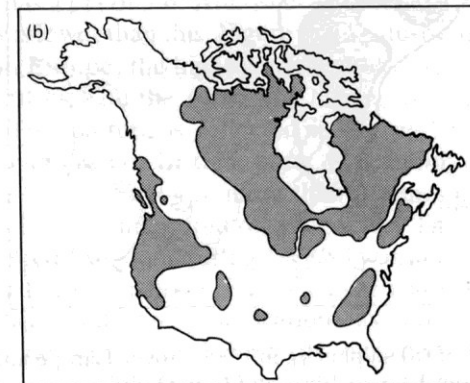
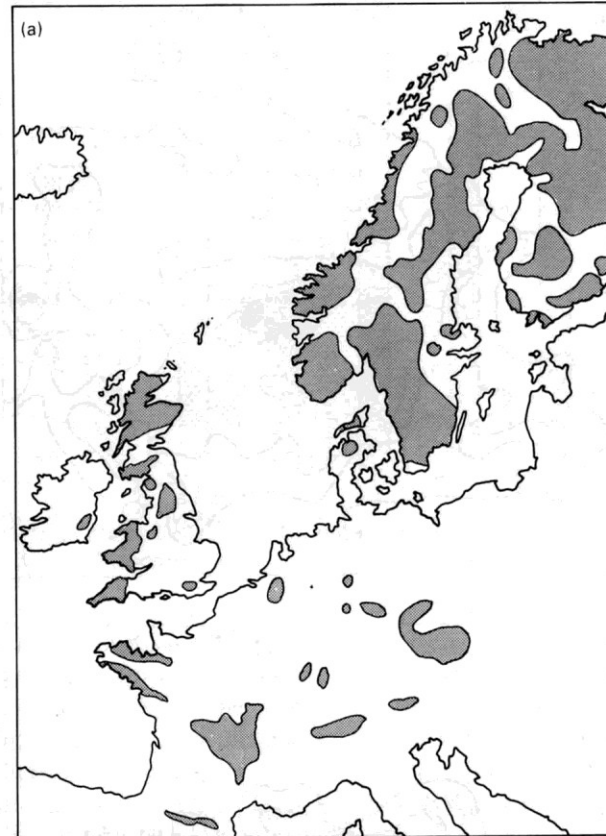

Koncentrace S ve vzduchu a kyselost srážek

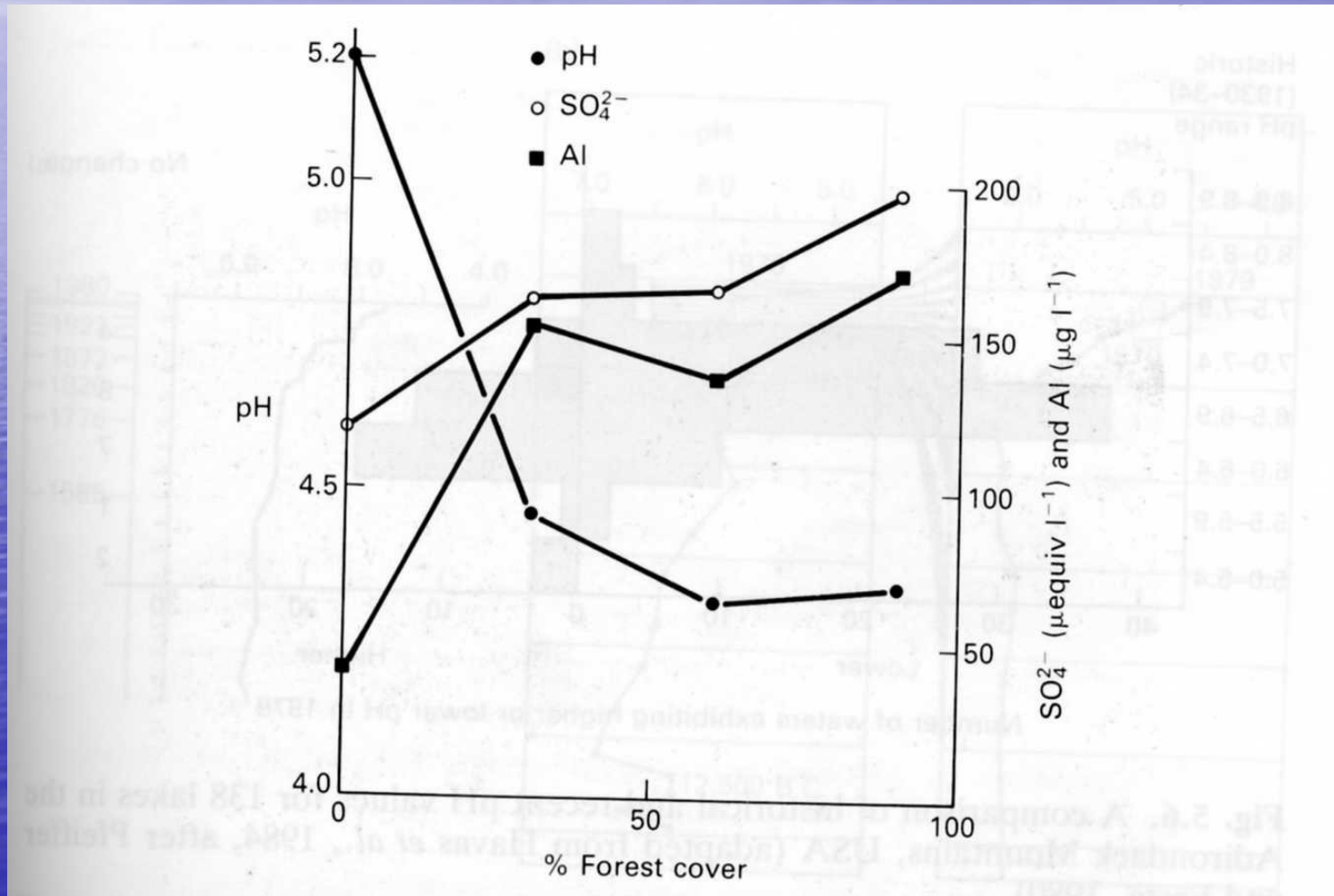
Vliv geologických podmínek

Kyselé horniny – žuly (granity,
granodiority), některé metamorfity

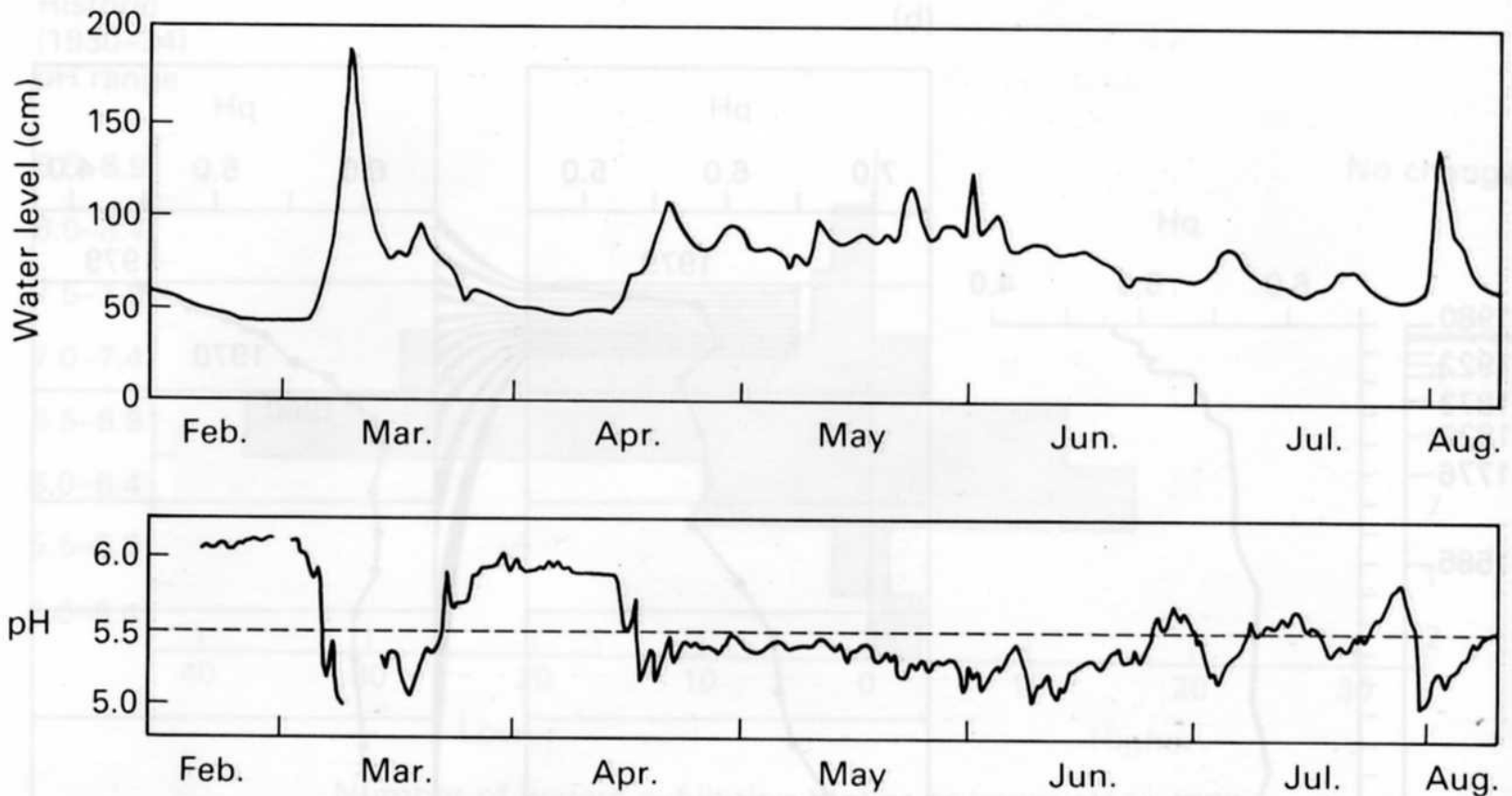

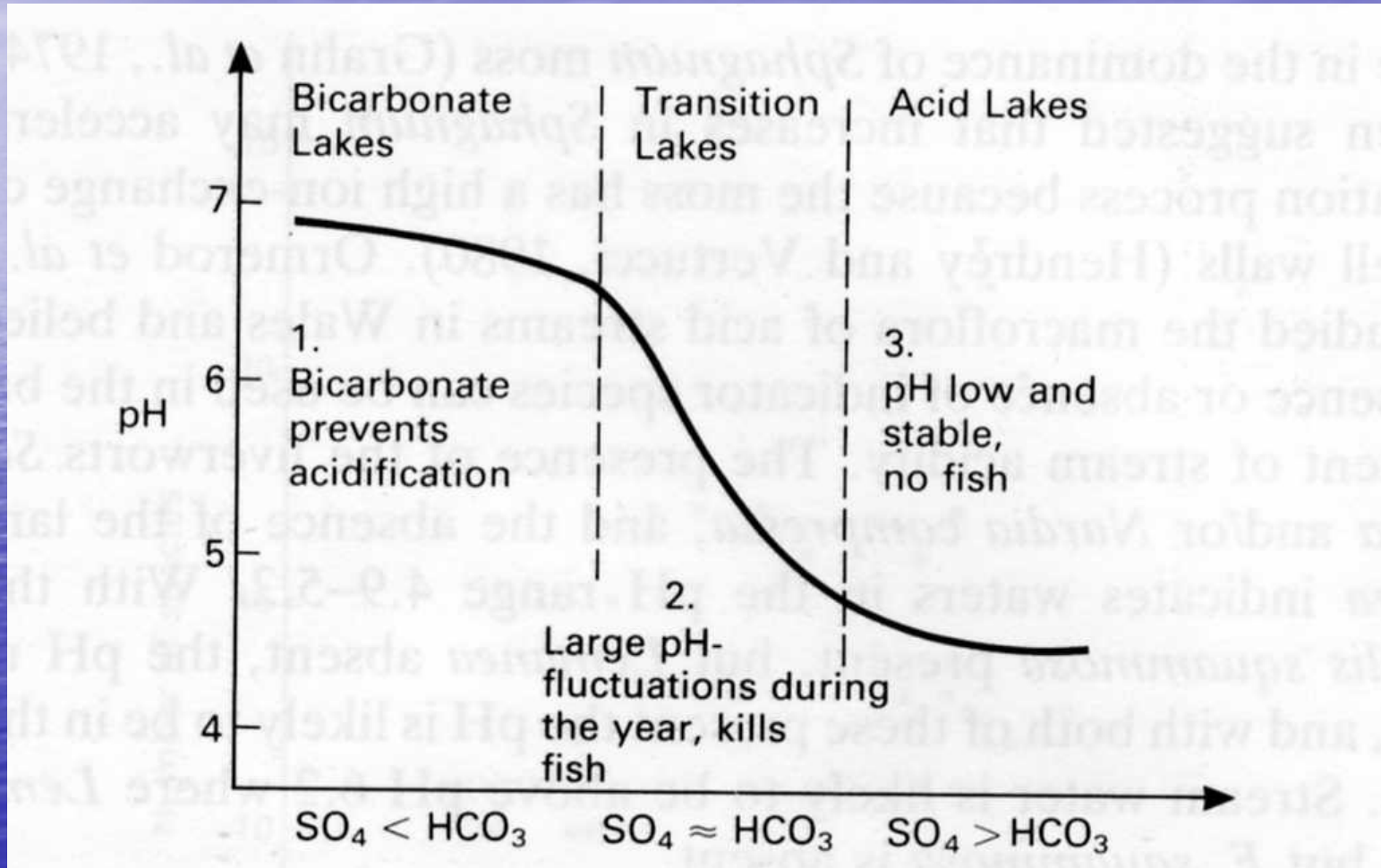
Vliv vegetačního krytu – typ lesa, luk a orné půdy

Sezónnost – tání sněhu, přivalové srážky, podzemní odtok

Acidifikace jezer

Acidifikace řek v Evropě

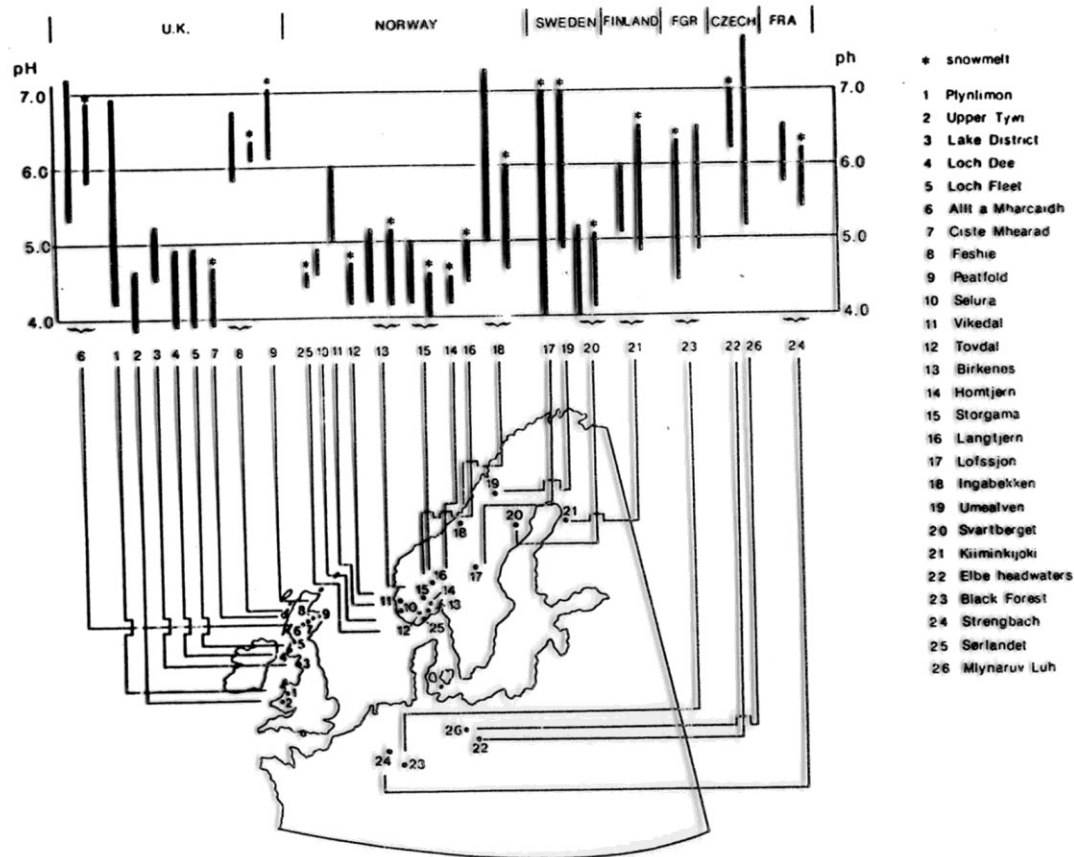
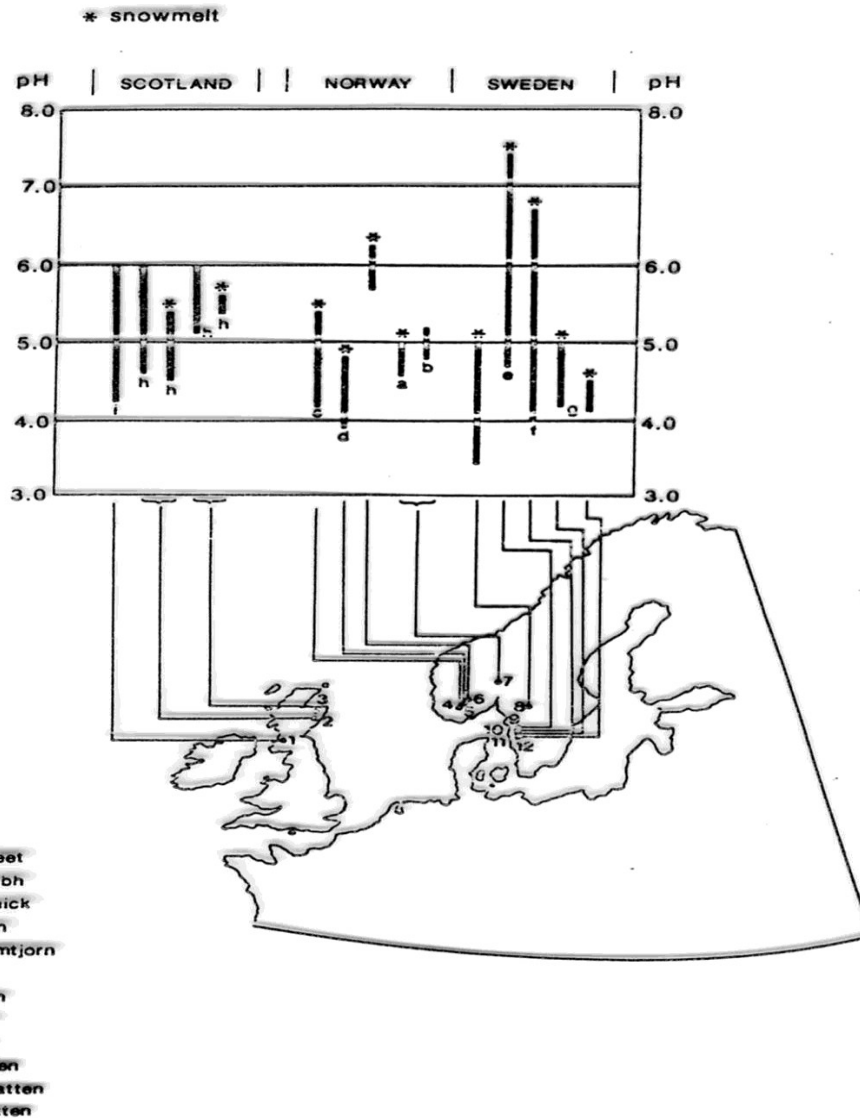

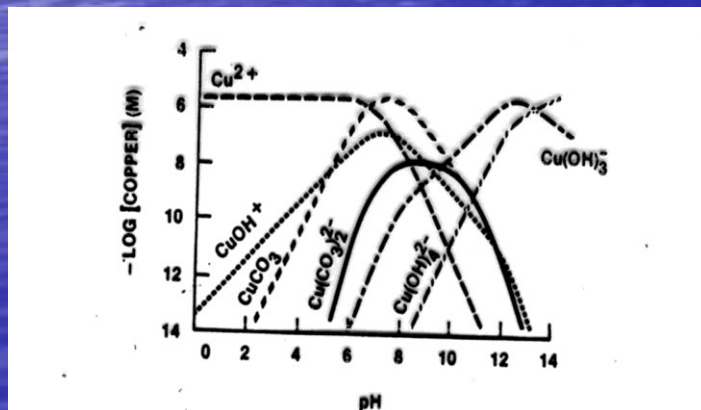
Fig. 2. Episodes in streams and rivers in Europe. The upper end of the bar represents the 'pre-episode' pH value and the lower end of the bar represents the minimum pH value during the most severe episode (see text) reported in various study catchments. The star denotes an episode induced by snowmelt.

Acidifikace jezer v Evropě

Acidifikace a chemie vody

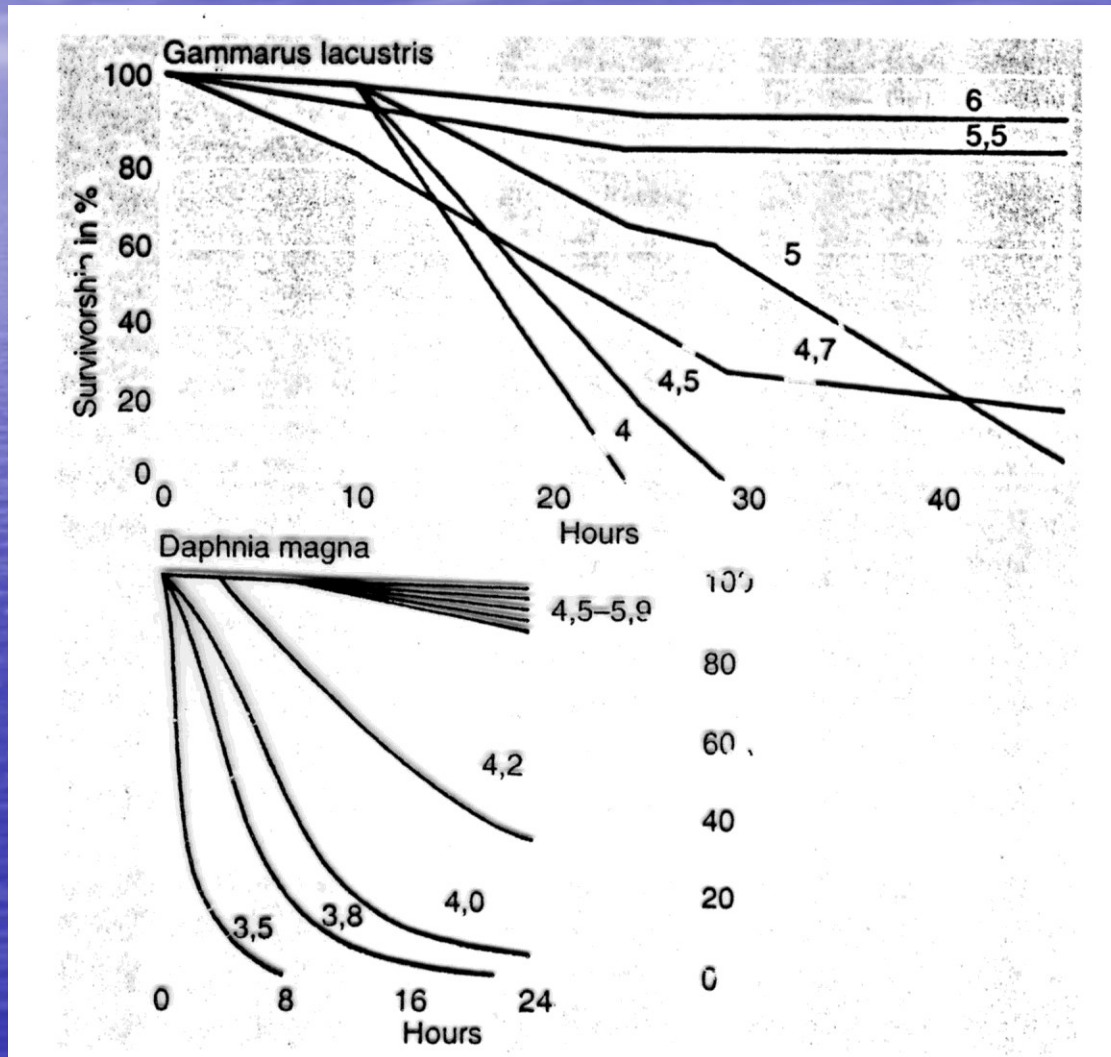
- Vysrážení Ca a Mg – sírany – nedostupné pro organismy
- Porušený hydrogen-karbonátový ústojný systém
- Speciace a změna rozpustnosti kovů a solí kovů, biodostupnost toxických kovů – Al, Cu, Zn aj.

Acidifikace a organismy

- Acidosenzitivní organismy
  - Vápenité vnější schránky a kostry, vnější žábra, nechráněná vývojová stádia, zpravidla permanentní organismy
- Acidotolerantní organismy
  - Dýchání celým povrchem těla, plastronové dýchání a nebo vzdušný kyslík, temporální organismy
- Domluvená hranice acidifikace povrchových vod pH 5.5, silná acidifikace pod pH 4.5

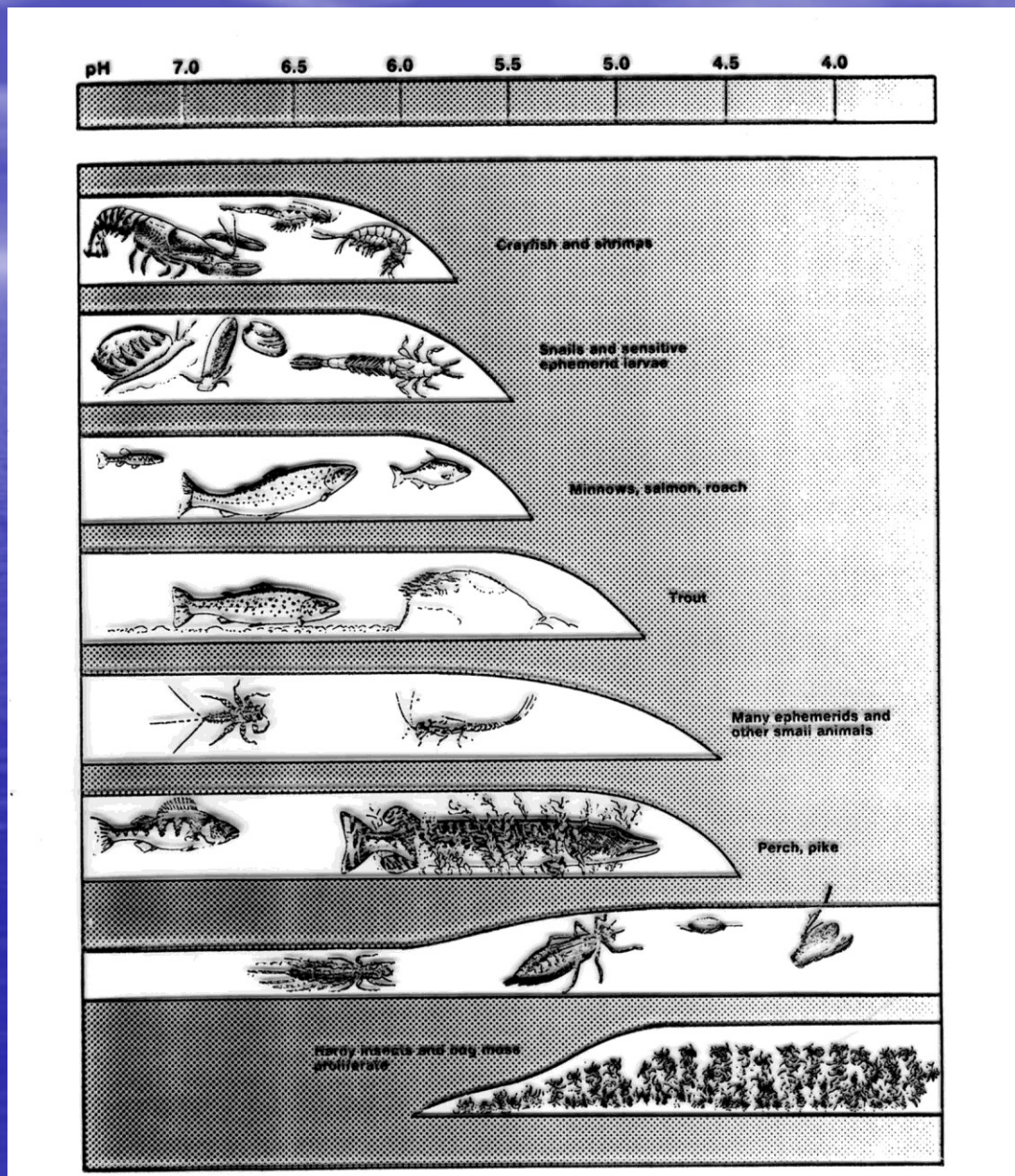
Acidifikace a organismy

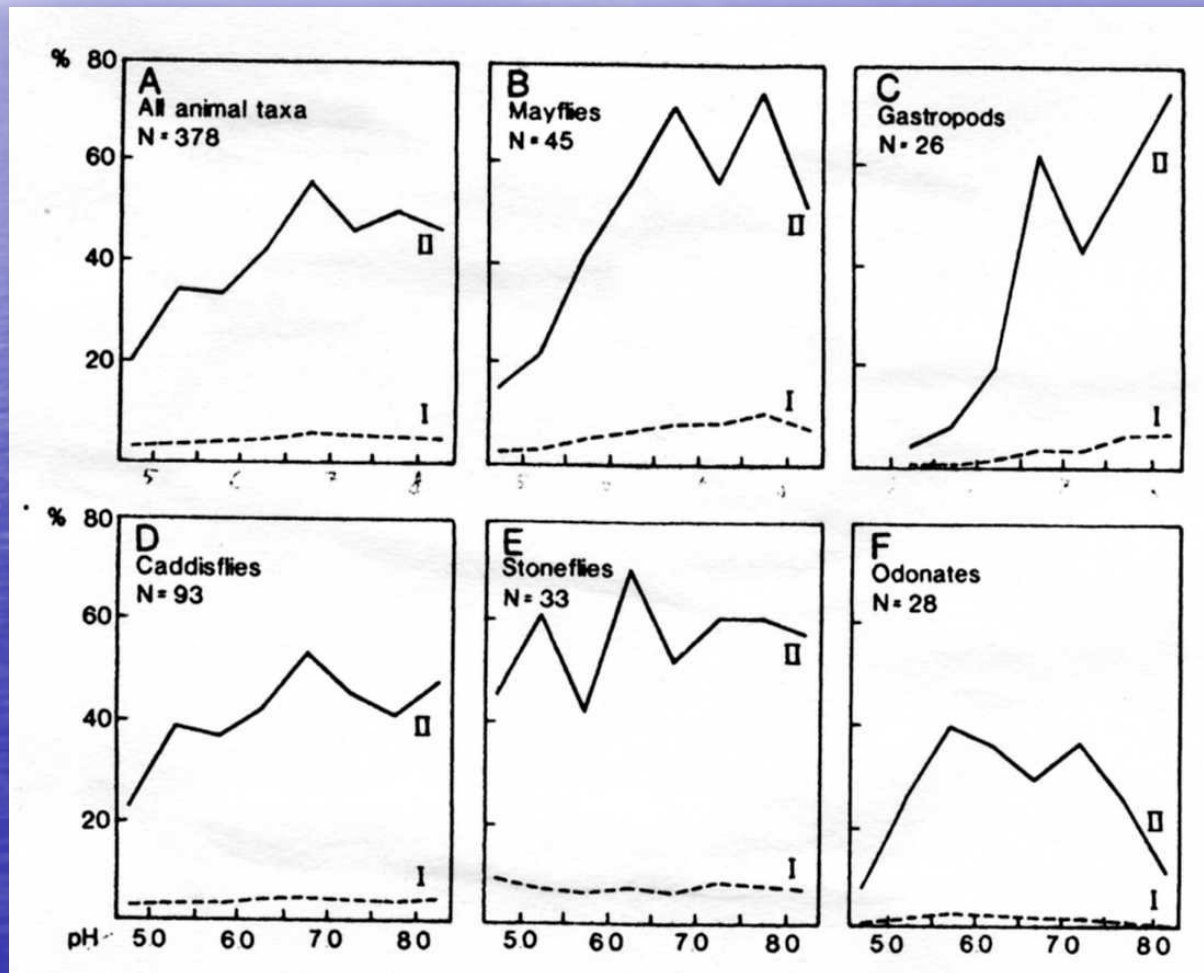

Acidifikace a organismy

úroveň rod
– druh

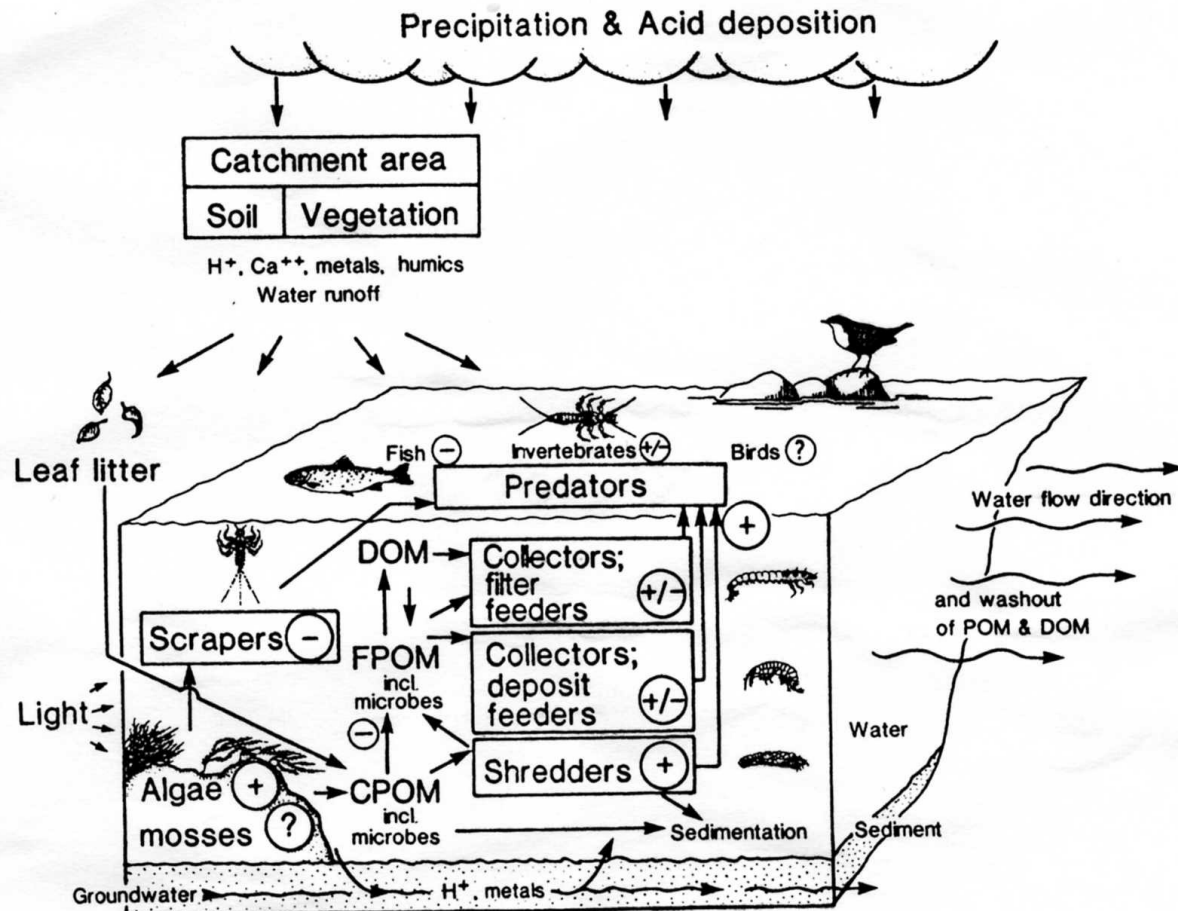

Acidifikace a organismy – úroveň vyšší taxonomické jednotky

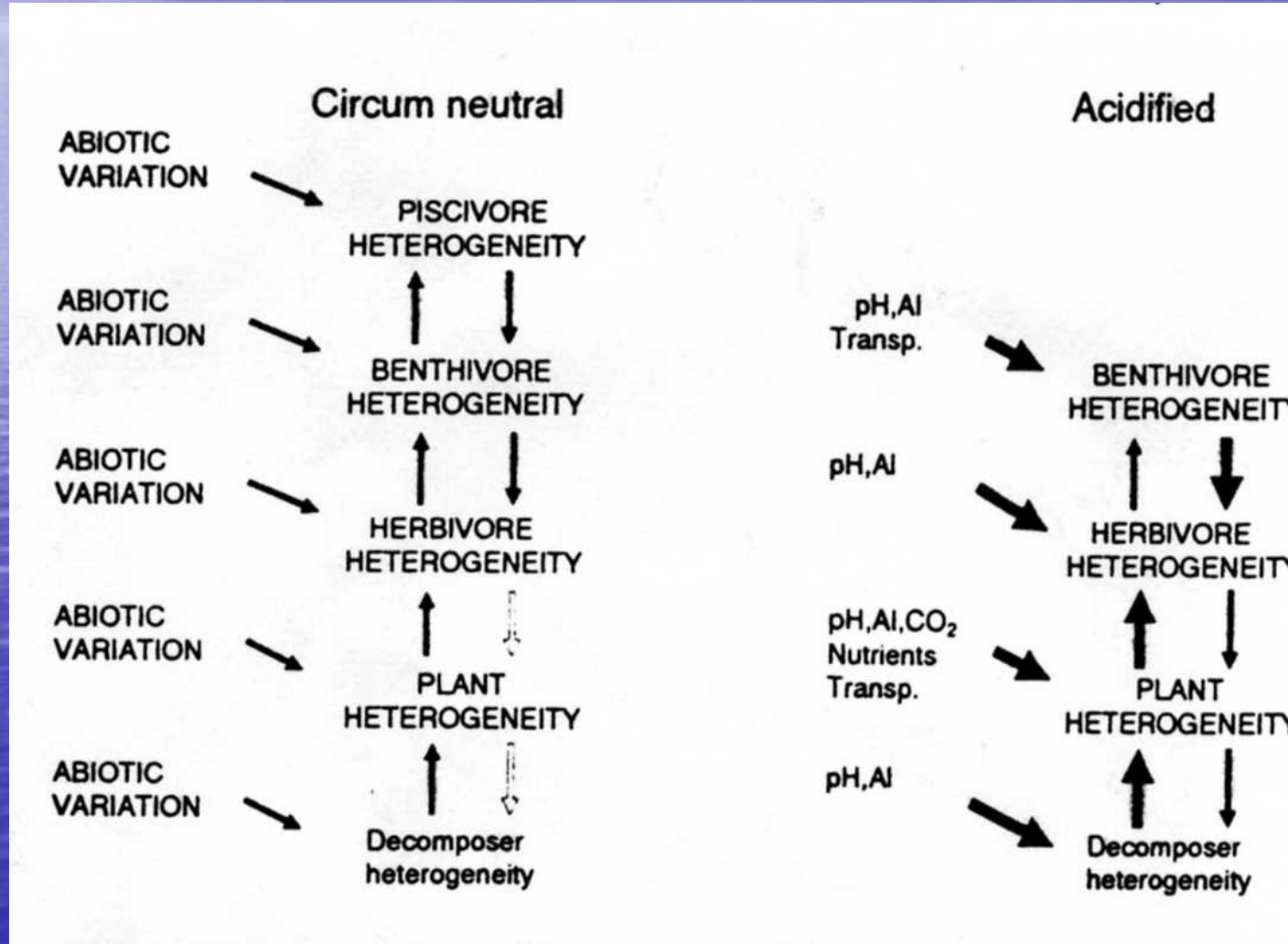

Acidifikace a organismy – úroveň společenstva

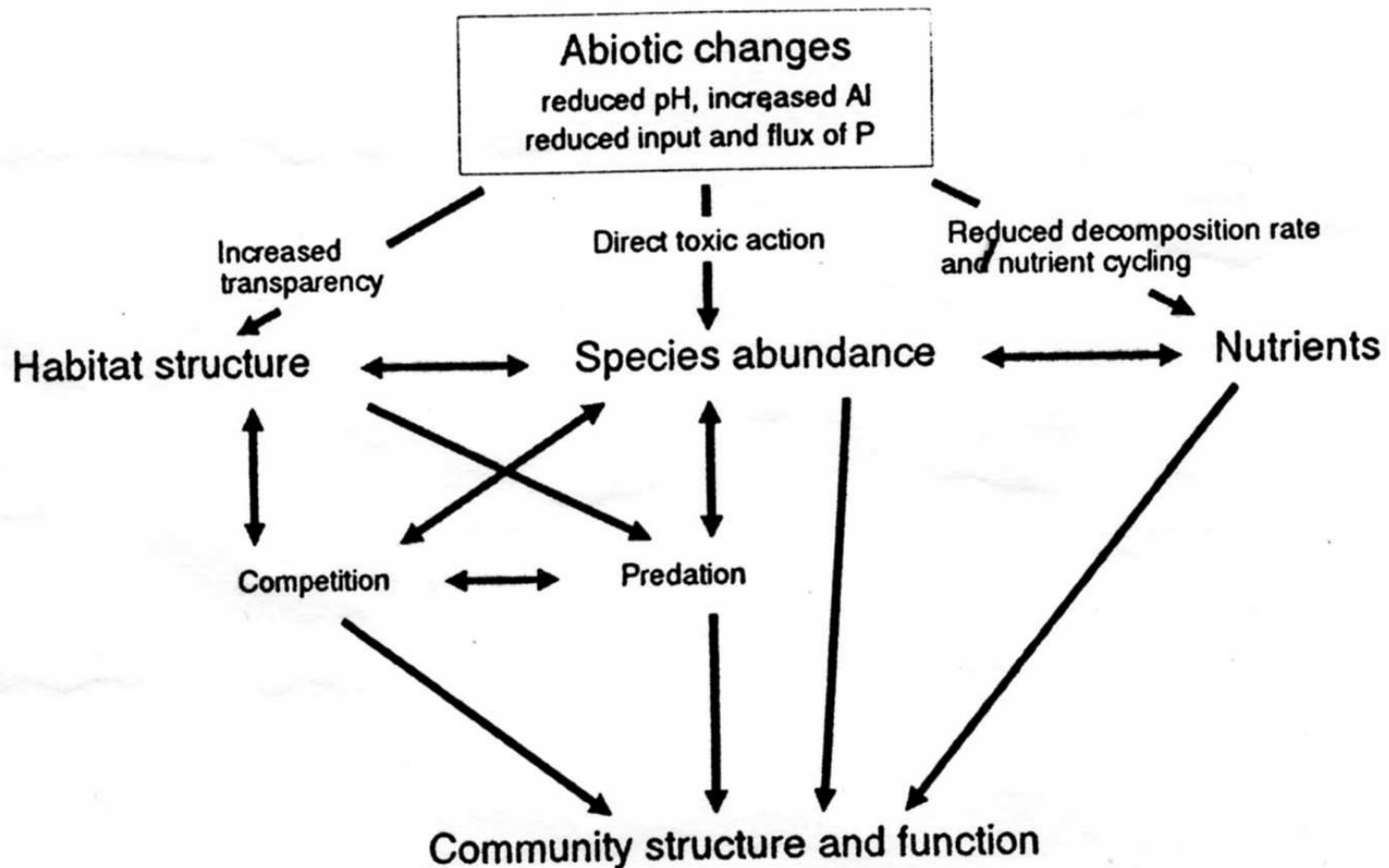
Figure 1. A stream section, showing the functional feeding groups and the flow of organic matter between these. CPOM = coarse particulate organic matter, FPOM = fine particulate organic matter, DOM = dissolved organic matter. The functional-feeding groups; *Scrapers* consume periphyton from stones and leaves; *shredders* consume CPOM; *deposit feeders* consume settled FPOM; *filter feeders* consume suspended FPOM, incl. small organisms and colloidal DOM; and *predators* consume animals. Known or supposed effects of acidification on the functional feeding groups indicated by + and - signs. Drawn by G. Marklund from ideas by A. Gerhardt and J. Herrmann.

Acidifikace a organismy - společenstva

Acidifikace a organismy - společenstva

Bioindikace acidifikace

- Skóre systém
  - nad pH 5,5: 1 bod acidosenzitivní org.
  - pH 4,5- 5,5: 0,5 bodu acidotoleratní org.
  - pod pH 4,5: 0 bodu silně acidotoleratní org.
- Acidifikační index lokality – průměrná hodnota = rozmezí 0 - 1
- Acidifikační indexy organismů místě a geograficky závislé

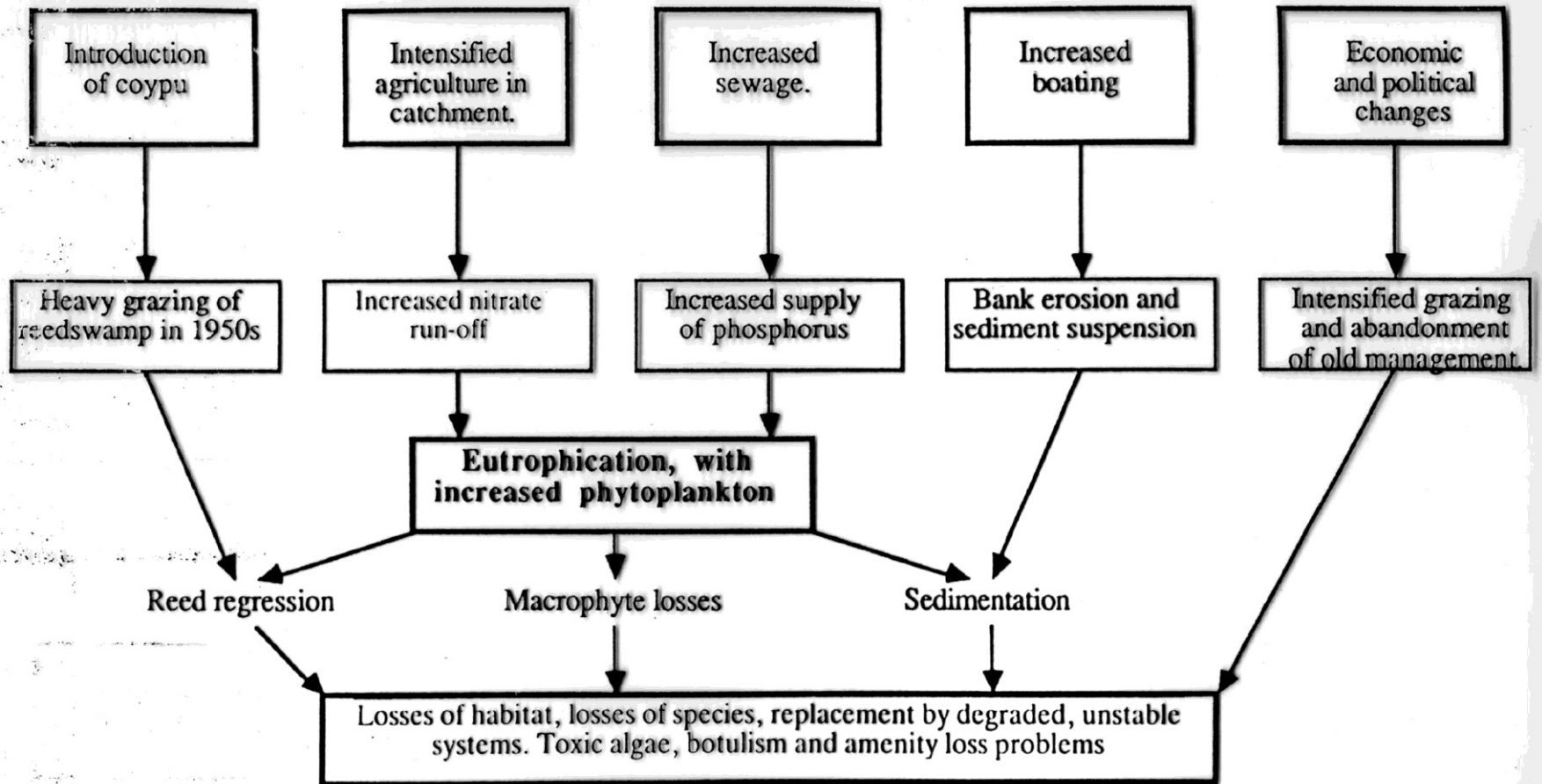
Eutrofizace

Zvyšování úživnosti ekosystémů

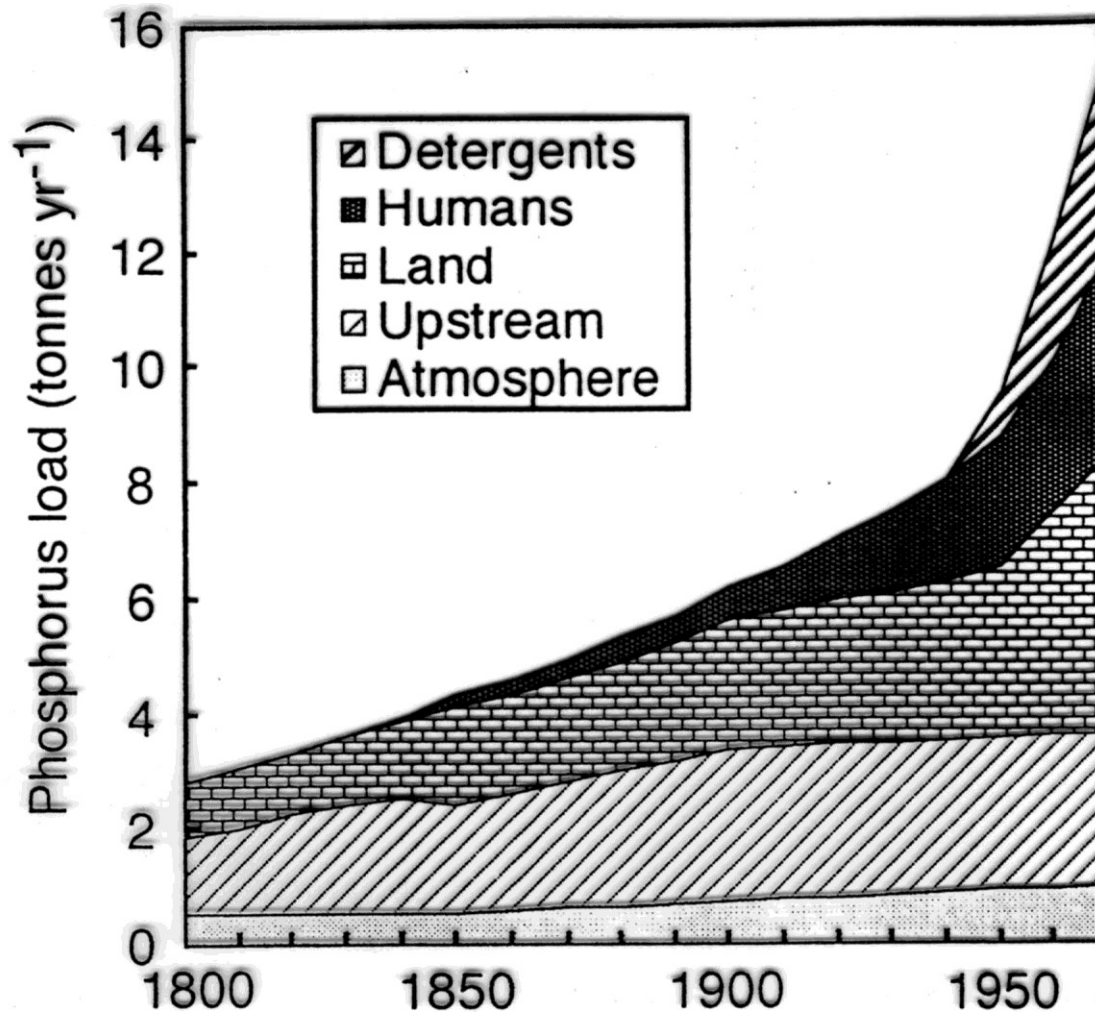
Zdroje živin

- Autochtonní
  - rozklad organické hmoty
  - vyluhování sedimentů a hornin
  - biogenní fixace dusíku – bakterie a cyanobakterie
- Allochtonní
  - eroze půdy – povrchový odtok
  - znečištění atmosféry NO_x
  - odpadní vody – odtoky z ČOV bez terciálního čištění

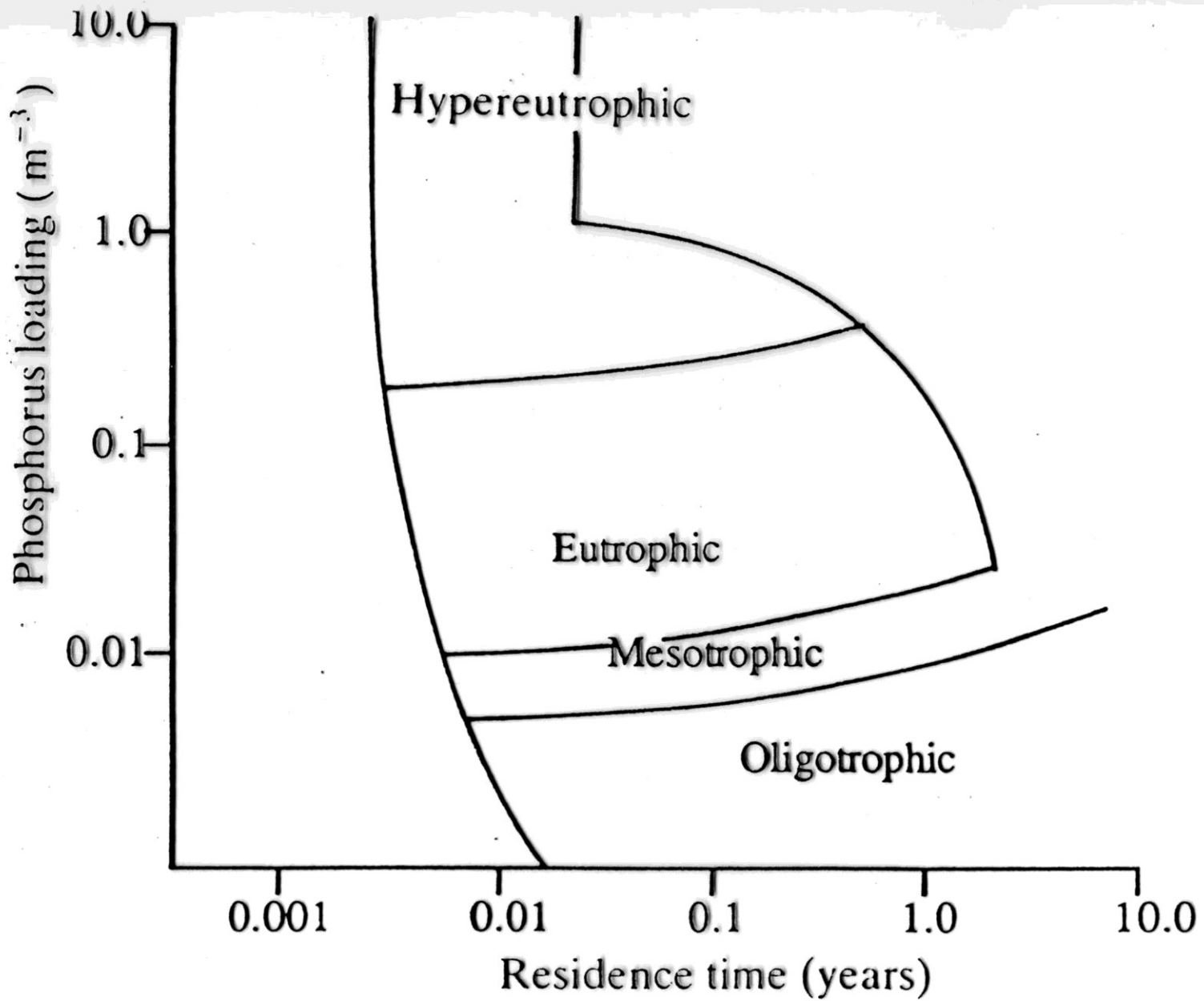

Zdroje fosforu

Stupně trofie

Trophic status of lake	Characteristic				
	Mean primary productivity	Phytoplankton biomass (mg C m^{-3})	Total organic carbon (Mg l^{-1})	Total P ($\mu\text{g l}^{-1}$)	Total N ($\mu\text{g l}^{-1}$)
Dystrophic	< 50–500	< 50–200	3.0–30	< 1.0–10	< 1.0–500
Oligotrophic	50–300	20–100	< 1.0–3.0	< 1.0–5.0	< 1.0–250
Mesotrophic	250–1000	100–300	< 1.0–5.0	10–30	500–1100
Eutrophic	> 1000	> 300	5.0–30		
Hypereutrophic				30–> 5000	500–> 15 000

(Bio) Indikace trofie

- Přímé stanovení živin – P a N, vypočet bilance vztažené na objem a čas
- Stanovení biodostupných živin
  - Metoda trofického potenciálu – laboratorní metoda, růstové testy na řase *Scenedesmus quadricauda* km. Greisfald
  - Stanovení koncentrace řas a sinic jako chlorofyl a - in situ
- Bioindikační metody – analýza společenstva řas a sinic

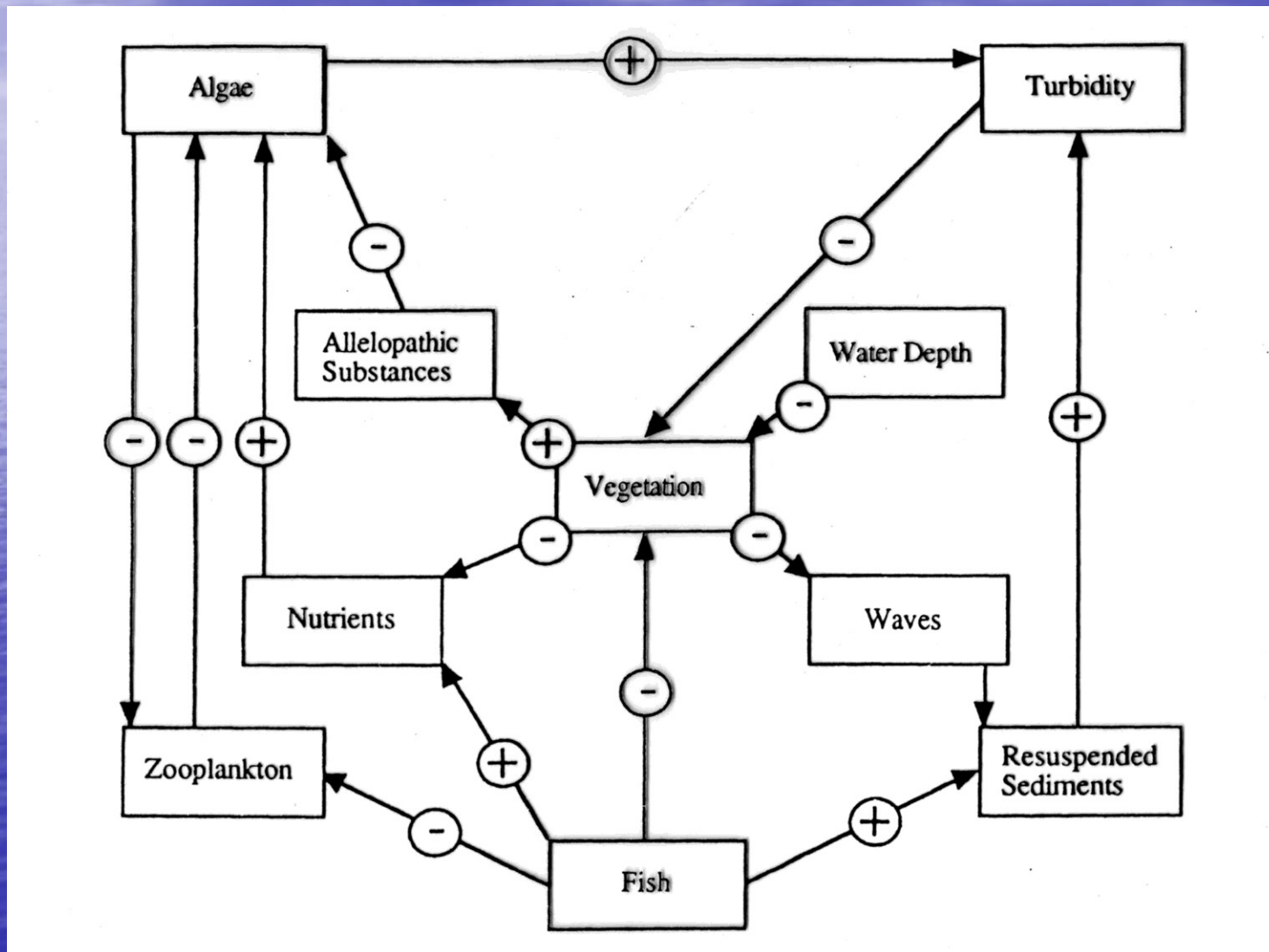
Analýza společenstva

CONDITION	ENERGY LIMITED	ENERGY AND RESOURCES REPLETE	RESOURCES LIMITED
TYPICAL SEASONALITY	VERNAL PERIOD	EARLY - SUMMER PERIOD	LATE -
OLIGOTROPHIC		<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;"> <i>Cyclotella</i> spp <i>Urosolenia</i> spp A </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;"> <i>Peridinium willei</i> <i>Ceratium hirundinella</i> <i>Gomphosphaeria</i> <i>Stauroneis</i> L, O </div>
MESOTROPHIC	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;"> <i>Asterionella formosa</i> <i>Cyclotella</i> spp <i>Melosira italica</i> <i>Synedra</i> spp B </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;"> <i>Dinobryon</i> <i>Mallomonas</i> E </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;"> <i>Peridinium</i> <i>Ceratium</i> <i>Gomphosphaeria</i> I, M </div>
	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;"> <i>Ankistrodesmus</i> <i>Chlorella</i> X </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;"> <i>Sphaerocystis</i> <i>Gemellieystris</i> <i>Coenococcus</i> <i>Oocystis lacustris</i> F </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;"> <i>Asterionella</i> <i>Tabellaria f. arcuosa</i> <i>Fragilaria cotunensis</i> <i>Cosmarium</i> spp <i>Staurastrum</i> spp N </div>
	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;"> <i>Cryptomonas / Rhodomonas</i> Y </div>		
	<i>Planktothrix rubescens / mougeotii</i> R		
EUTROPHIC	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;"> <i>Asterionella</i> <i>Fragilaria</i> <i>Stephanodiscus</i> spp C </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;"> <i>Eudorina</i> <i>Rostorffia</i> G <i>Volvox</i> T <i>Tribonema</i> </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;"> <i>Aphanizomenon</i> <i>Anabaena</i> spp <i>Gloeotrichia</i> H </div>
	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;"> <i>Ankistrodesmus</i> <i>Elakatothrix</i> <i>Scenedesmus</i> <i>Tetrastrum</i> X </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;"> e.g. <i>Ankyra</i> <i>Chromulina</i> <i>Monodus</i> X </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;"> <i>Ceratium</i> <i>Microcystis</i> M </div>
	<i>Cryptomonas / Rhodomonas</i> Y		
	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;"> <i>Diatoma</i> D <i>Stephanodiscus</i> spp <i>Synedra</i> spp </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;"> <i>Pediastrum</i> <i>Coelastrum</i> <i>Oocystis borgei</i> </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;"> <i>Aphanocapsa</i> <i>Aphanothece</i> K </div>
	<i>Ankistrodesmus</i> <i>Crucigenia</i> <i>Scenedesmus</i> <i>Tetrastrum</i> J		
	<i>Ankistrodesmus</i> <i>Crucigenia</i> <i>Scenedesmus</i> <i>Tetrastrum</i> X		
	<i>Cryptomonas / Rhodomonas</i> Y		
	<i>Planktothrix agardhii / Limnithrix</i> S		
HYPERTROPHIC			

Potlačování eutorfizace

- Odstranění zdrojů z povodí
  - Bodové zdroje – ČOV, odpadní vody
  - Plošné zdroje – eroze půdy, znečištění ovzduší
- Zákaz fosfátových detergentů
- Omezení užití umělých hnojiv
- Otěžení sedimentů z nádrží
- Biomanipulace

Biomanipulace s rybí obsádkou

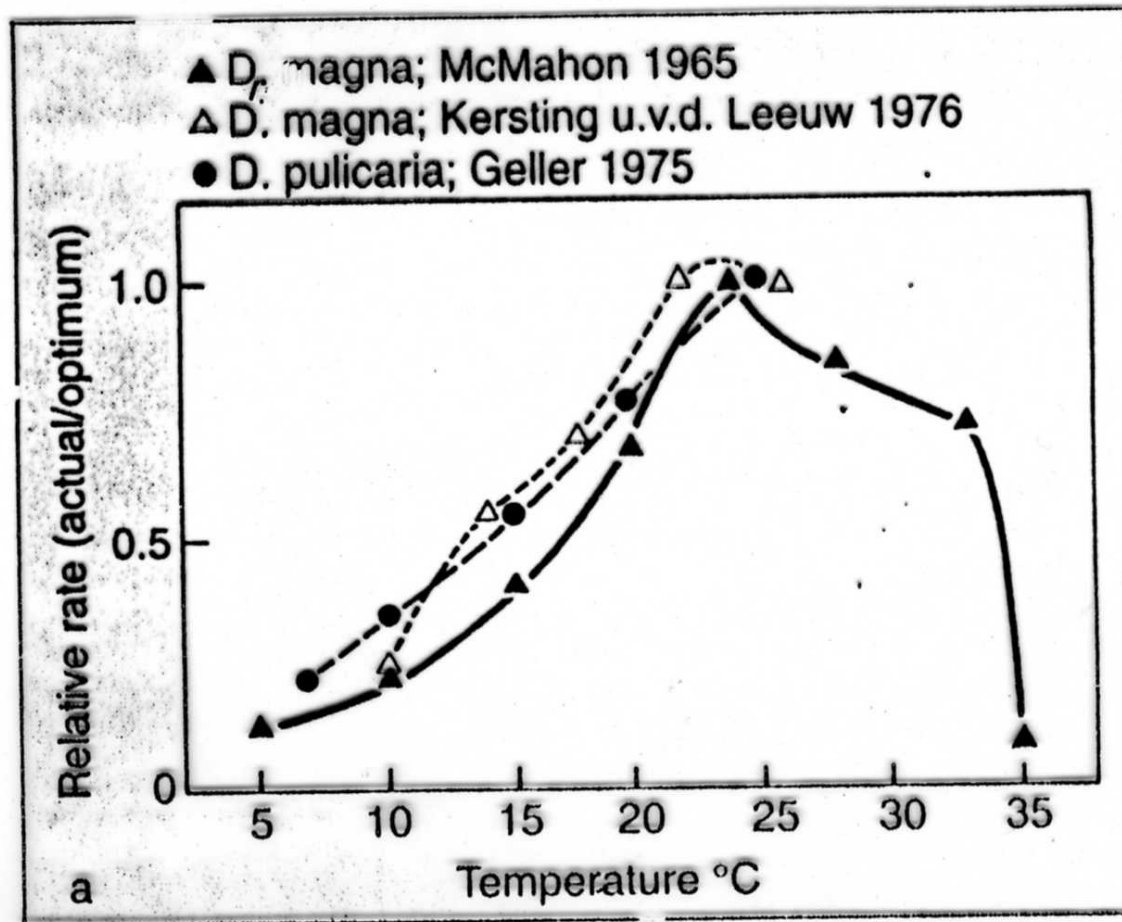

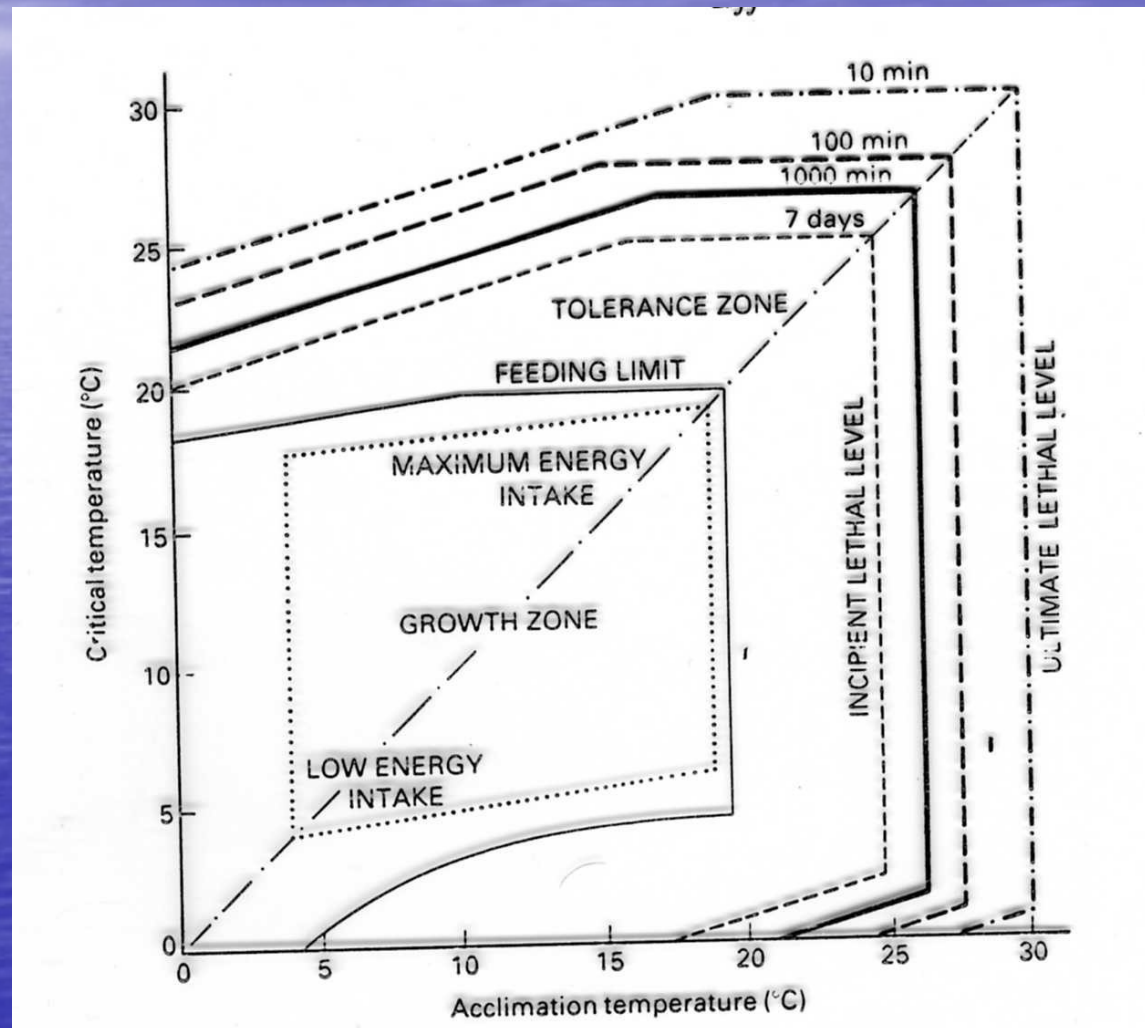
Oteplování ekosystémů

Bodové a globální

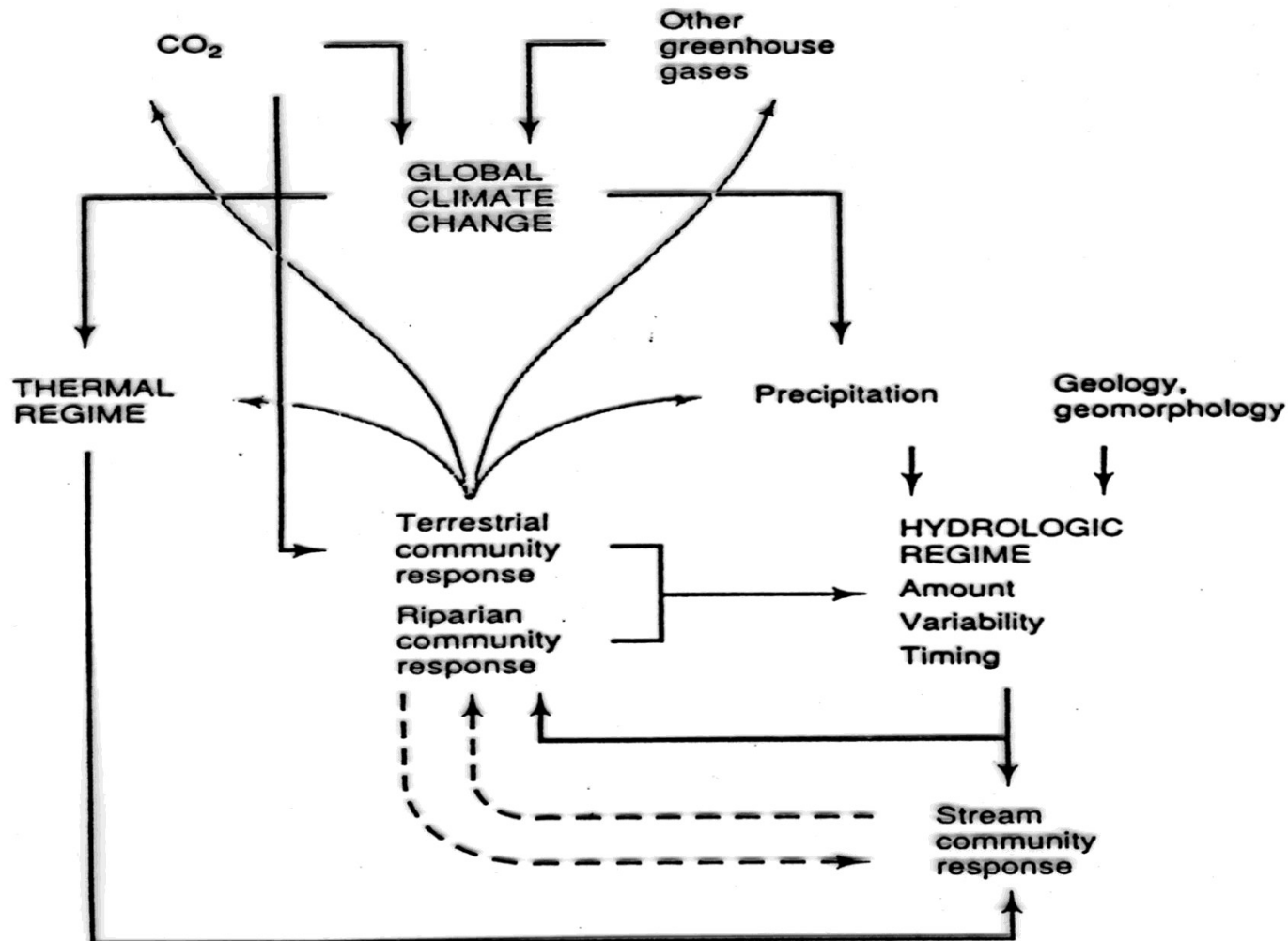
Tolerance vodních organismů k změnám teploty

Kritická a aklimatizační teplota

Globální oteplování – změny klimatu

Polutanty

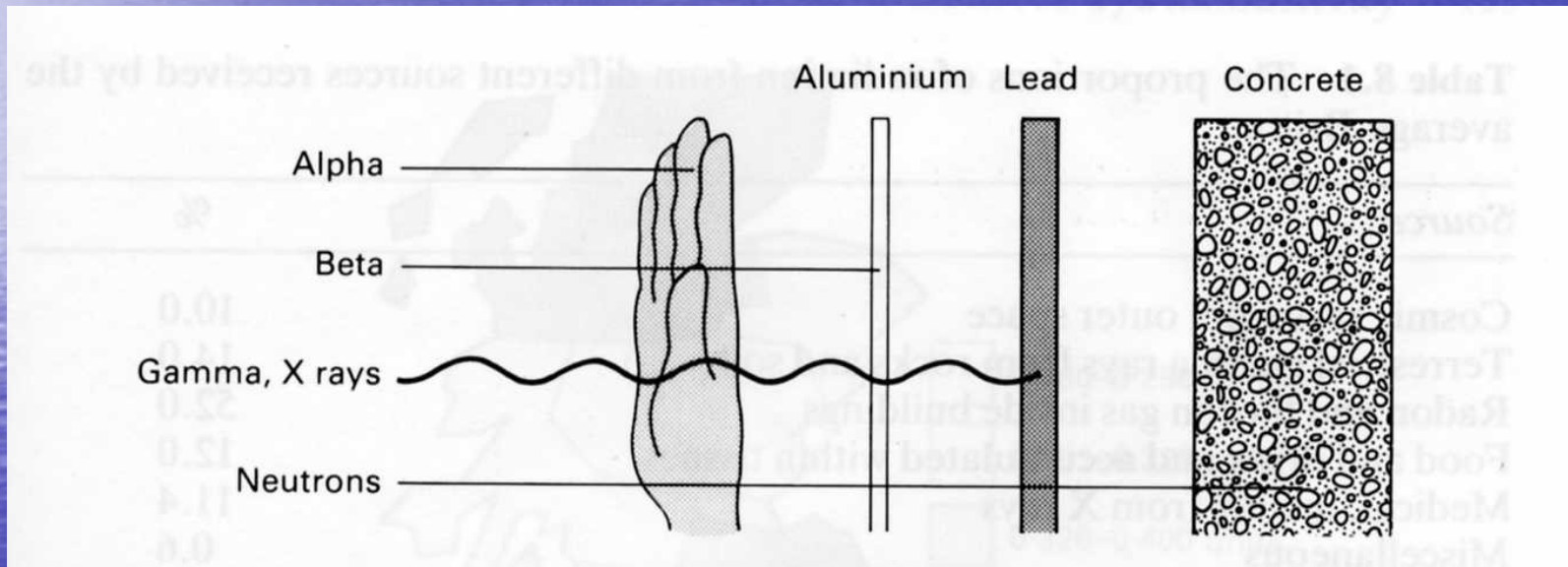
Radionuklidy

Toxické kovy

Ropné látky a polyaromatické
uhlovodíky (PAH)

Perzistentní organické polutanty

Radioaktivní (ionizující) záření

Zdroje radioaktivního záření

<i>Source</i>	<i>%</i>
Cosmic rays from outer space	10.0
Terrestrial gamma rays from rocks and soil	14.0
Radon and thoron gas inside buildings	52.0
Food and drink and accumulated within tissues	12.0
Medical, mainly from X rays	11.4
Miscellaneous	0.6
Nuclear industry	0.004

Místa akumulace a působení, poločas rozpadu

<i>Nuclide</i>	<i>Half-life</i>	
^3H	12.4 yr	Assimilated by body in water
^{14}C	5730 yr	Passed up food chain
^{32}P	14.3 days	Concentrated in bones
^{40}K	1.3×10^9 yr	Found throughout body
^{90}Sr	28.9 yr	Concentrated in bones
^{131}I	8.1 days	Concentrated in thyroid
^{137}Cs	30.2 yr	Found throughout body
^{226}Ra	1622 yr	Concentrated in bones
^{238}U	4.5×10^9 yr	Concentrated in lungs and kidney

Kontaminace různých organismů ^{137}Cs po havárii v Černobylu

	^{137}Cs (Bq kg^{-1})
Fish	
Trout (<i>Salmo trutta</i>)	18 700
Perch (<i>Perca fluviatilis</i>)	14 240
Grayling (<i>Thymallus thymallus</i>)	10 590
Char (<i>Salvelinus alpinus</i>)	9 890
Rainbow trout (<i>Salmo gairdneri</i>)	6 280
Pike (<i>Esox lucius</i>)	4 690
Bream (<i>Abramis brama</i>)	3 840
Whitefish (<i>Coregonus lavaretus</i>)	3 130
Ide (<i>Leuciscus idus</i>)	2 840
Crucian carp (<i>Carassius carassius</i>)	1 870
Roach (<i>Rutilus rutilus</i>)	980
Vendace (<i>Coregonus albula</i>)	81
Herring (<i>Clupea harengus</i>)	23
Atlantic codfish (<i>Gadus morhua</i>)	2
Pike perch (<i>Stizostedion lucioperca</i>)	2
Aquatic birds	
Canada goose (<i>Branta canadensis</i>)	3 840
Mallard duck (<i>Anas platyrhynchos</i>)	1 290
Wigeon (<i>Anas penelope</i>)	1 190
Red-breasted Merganser (<i>Mergus serrator</i>)	110
Diver (<i>Gavia</i> sp.)	107
Greylag goose (<i>Anser anser</i>)	64
Shellfish	
Signal Crayfish (<i>Pacifastacus leniusculus</i>)	2 280
Crayfish (<i>Astacus astacus</i>)	1 180

Toxické kovy

- Hg – bioakumulace v tukových tkáních, organosloučeniny – metylrtuť a etylrtuť, akutní a chronická toxicita
- Cd – bioakumulace v tukových tkáních, chronická toxicita
- Pb – dtto, metylolovo, etylolovo, chronická toxicita
- As, Co, V, Ni, Cr, Zn – biokoncentrace, přímá akutní toxicita

Příklad – kontaminace Hg potravních řetězců v jezeře

<i>Material</i>	<i>Mercury concentration</i>
Sediment	87–114
Phytoplankton	15
Higher plants	9
Zooplankton	13
Herbivorous zoobenthos	77
Carnivorous zoobenthos	83
Herbivorous fish	332–500
Carnivorous fish	604–1510
Insectivorous duck	240
Piscivorous birds	2512–13 685

Organické polutany

- Ropné uhlovodíky a polyaromatické uhlovodíky (PaHs)
- Polychrované bifenyly (PCBs)
- Polychrované dibenzodioxiny (PCDDs)
- Polychlorované dibenzofurany (PCDFs)
- Polybromované bifenyly (PBBs)
- Chlorované pesticidy
- Organofosforové pesticidy
- Carbamatové pesticidy
- Pyretroidy
- Fenoxxy herbicidy
- Chlorfenoly a chlorkresoly
- .....